

նոցա գեղեցիկութիւնով: Իսկ ի՞նչպէս Պօղոս առաքելը ընտրութեան անօթ լինելով շնորհաց և Քրիստոսի բնակարան, իւր համար ամենամեծ բաւականութիւն էր համարում, պարծենալ իւր տկարութիւններովն, և դեռ ևս երկրիս վերայ եղած ժամանակն արժանացած լինելով մինչև երրորդ երկինքը վերանալ, իրան առաջին մեղաւորն էր համարում: Ինչ որ արել է մեզ նման կրից ենթակայ մարդը, նոյնը կարող ենք անել և մենք, եթէ միայն չենք լսիլ մեր անձնատիրութեանը:

Իայց քեզ համար բաւական է այսչափ համոզուիլդ, ու խոնարհատիրտ քրիստոնեայ, որ խոնարհութեան մէջ մնաս: Սիշտ հետեւիր անսայթաք կերպով ամեխոնարհ Յիսուսին. և դու կհասկանաս իսկապէս խոնարհութեան զօրութիւնն ու մեծութիւնը: — Կհասկանաս աւ Կասեա իմաստնոյ հետ թէ՛ յիրաւի խոնարհներին է Տէրը փառքի մէջ հաստատում. ամէն:

(Թալգհ. Ռոմ. 11.) Կարապետ Գ. Տէր Յակովբեանց Աղաջի.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՄԵԱՄԱՐԶՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՐԱ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ*):

— 0 —

Ներկայումս մարմնամարդութեան արուեստ հնարող և նորան մանկավարժական բարձր նշանակութիւն տուող համարումէ գերմանական ազգ, որն նոր ժամանակի բոլոր կուլդուրական ազգերին օրինակ եղաւ, սակայն դրանով մենք չըզիտի կարծենք որ միմիայն դրա փառքն ու պատիւը գերմանական ազգին է պատկանում, քանի որ միւսնոյն մտքով և նոյն նշանակութեամբ գործ էին գնում հին Յոյները մարմնամարդութիւն նախաքրիստոսեան ազգերի համար, ինչպէս այժմ գերմանացիները. նոքա եղան իսկապէս առաջին զարկ տուող նոր մարմնամարդութեան զարգացման.

Յոյները շուտով հոգու և մարմնի միմեանց հետ ունեցած կապակցութեան գիտակցութեան հասան և այնուհետեւ այդ՝ հելլենական տեսութեան հիմունք եղաւ, որով մի առողջ հոգի առանց առողջ մարմնի մի թերի բան էր, ուստի երկուսն ևս որպէս ուսուցման և կրթութեան առարկայ աչքի առաջ պէտք էր ունենալ:

(*) Յօդուածիս վերաբերեալ նիւթը քաղած եմ Շմիդի գերմ. մանկավարժական ձեռնարկի Բ. հատորից:

Այսպէս մարմնամարզական վարժութիւններ Յունաց մէջ համարուած էին որպէս բարոյական և կրօնական գործունէութիւն, որն հին յունական աստուածների հաւատի հետ սերտ յարաբերութիւն ունէր և որից այն պահանջն յառաջ եկաւ, թէ կենդանի մարմնոյ մէջ կազմակերպել այն, ինչ որ աստուածային էութիւնն արտաքին երևոյթի մէջ յերևան է կացուցանում:

Յունական ազդի բնաւորութեան մէջ կար այն թարմութիւնն և կենդանութիւնը, որոնք ուժի ազատ արտայայտութեան ուրախութեան հետ կապուած մի քանի մարմնական առաւելութիւններ և յատկութիւններ յառաջ էին բերում, և դոքա բոլորովին համապատասխան էին ազատ պետութեան, ազատ քաղաքացուն:

Մարմնամարզութեան նշանակութիւնն և նորա բռնած տեղը յունաց կեանքում մեզ համար աւելի կը պարզուի, եթէ որ մենք նրանց դաստիարակութեան եղանակի և երիտասարդների կրթութեան վերայ մի ակնարկ ձգենք, որոնք հետեւեալ երեք ուղղութիւններին հետեւումէին տարրական ուսուցման, երաժշտութեան աւանդման, մանաւանդ նուագածութեան մէջ և մարմնամարզական ուսուցման:

Հենքն առանձին իմն կերպով շեշտում էին նուագածութեան կապակցութիւն մարմնամարզութեան հետ, որովհետեւ Պղատոնի ասածին համաձայն, « ով որ իւր կեանքում շարունակ մարմնամարզութեամբ է զբաղւում, նա կարծրասիրտ և անսանձ կլինի, իսկ ով որ միմիայն նուագածութեամբ, նա թոյլ և կանացի բնաւորութիւն կստանայ »:

Մանուկների և պատանիների համար մարմնամարզական վարժութիւններ տարիքին նկատմամբ կարգով բաժանած էին, որոնց ղեկավարութիւնը մանկամարզ կոչուած ուսուցիչների ձեռքն էր: Մարմնամարզական դաստիարակութեան հիմունքների վերայ դաստիարակութեան որպէս հետեւանք կարող է մեզ ծառայել մի յունական պատանու մասին նկարագրութիւնը, որն արիութեան և ուժի գեղեցիկ պատկերն է ներկայացնում. « Արեւը նրան այրած է, մարզական տեղին նրան ուժեղացրած և մարմնամարզական ձէթն ու բաղնիսը նրան ճկուն և առաձգական դարձրած ամեն տեսակ պարապմունքի և աշխատանքի համար »:

Եւ որովհետեւ նոցա նպատակը պարզ էր, ուստի և դրան հասնելու միջոցների մասին ևս հոգս էին տանում: Նախ պէտք ունէին մարզական տեղերի, որոնք սկզբում շատ հասարակ էին, իսկ յետոյ սօսիներով շրջապատուած մարզարաններ գոյութիւն ունեցան, որոնք մեծ և հարուստ քաղաքներում հոյակապ շինութիւնների փոխուեցան, որոնց մէջ մարմնամարզական նպատակին ծառայող բոլոր տարածութիւններ նախապէս որոշուած էին և այդպիսով մարմնամարզութեան կանոնաւոր պարապմունքը ամեն ժամանակ և ամեն եղանակին հնարաւոր էր: Այդ տեսակ շինութիւններ Գիւմնազիոն էին անուանում (gymnós - մերկ gymnócestha - մերկ մարզուել) ուր տարածութիւնները մանուկների, պատանիների և այր

մարդկանց համար սահմանափակուած էին. Մի այդպիսի հին յունական մարզական դահլիճ պարունակումէր իւր մէջ բացի մարզական տարածութիւններից նա և առանձին տարածութիւններ տաք և սառն բաղնիսների, ձիթով օծելու, աւազնով ցանելու համար, և այս ամենը ծառայումէր մարմնամարզութեան ողջպահել հետեանքներ ապահովացնելուն և բարձրացնելուն:

Յունական մարմնամարզութեան գերակայական նպատակին համապատասխանումէր նաև նորա օրհանմը, որը կայանումէր հետեւեալ հինգ վարժութիւնների՝ վազելու, ցատկելու, շրջանակ և տէգ նետելու և գօտեմարտելու մէջ, և անուանւումէր Պենտաթլոն (Pentathlon) կամ հնգամարտ, այս պենտաթլոնի շնորհիւ ձեռք էին բերում յոյները մարմնի ներդաշնակ կազմութիւնը, որին նոքա միակողմանի գօտեմարտութեան արուեստից բարձր էին դասում, հէնց դրա համար էր, որ հնգամարտ (պենտաթլոն) բոլոր հին մարմնամարզութեան միջուկ էր համարւում, Արիստոտելը հաղորդումէ, որ նոքա, որոնք հինգ վարժութիւնների մէջ հաւասարաչափ կրթուած էին, ամենագիղեցիկ մարդիկ են եղած:

Գօտեմարտելու միջոցին փոխադարձ յոժերի կենդանի կերպով կշռելու, բոլոր կեանքի յոժերին հոգեպէս տիրապետելու և ուժգնապէս մի թշնամու և կամ վտանգի դիմադրելու մէջ նկատումէին յոյները իրենց մարմնամարզութեան կրթական գլխաւոր վայրկեանը, այս կարելի է տեսնել նրանց պատանիների նշանաւոր խաղ խաղալիս մի մեծ ծանր գնդակով, որն «Աորիւքոս» էր կոչւում, դա մի կաշեայ պարկ էր՝ լիցուած թլի կորիզներով, ալիւրով և աւազով և կախուած էր տանիքից, մարմնամարզները իրենց յոժը վարժեցնելու համար այդ գնդակը այս և այն կողմը տատանում էին. նրանցից իւրաքանչիւրը զգոյշ պիտի լինէր, որպէս զի այդ ծանր գնդակը գլխին չըդպչէր: Մինչդեռ ըմբշամարտները բունցակուի միջոցին պիտի աշխատէին կանոնաւոր կերպով իրենց հակառակորդի գլխին զարնել և նրանցից ստացած հարուածներին դիմադրել, այդպիսով շատ անգամ ծանր վէրքեր էին տալիս միմեանց, որով և բունցակուի յունաց մէջ վտանգաւոր և վնասակար կերպարանք էր առել, սակայն դրա նպատակն էր մի արի և սրտոտ ժողովուրդ պատրաստել. նաև պատերազմի նպատակի համար ուժ զարգացնելուն նպաստումէր պարի արուեստը (Orehestik). այսպէս կարելի էր տեսնել զանազան ներդաշնակ շարժողութիւններ՝ կապուած կանոնաւոր քայլուածքի հետ, և դէմքի ծամածուռ շարժումներ, որով աշխարհական և կրօնական հանգէսներին գեղեցիկ կերպարանք էին տալիս: Քիչ ժամանակից յետոյ այդ կոպիտ մարմնամարզական վարժութիւնների փոխարէն պատերազմի նպատակով յառաջ եկաւ մի կանոնաւոր մարմնամարզական կրթութիւն, որն յետոյ մանկավարժական նշանակութիւն ստացաւ:

Հին յունական մարմնամարզութեան զանազան ուղղութիւնների և մարմնամարզական ձգտումների փայլ, և գագաթնակէտ կազմումէին հռչակաւոր մեծ ազգային տօները և պատերազմական խաղերը, որոնք Ոլիմպիա-

յում, Պիւթիայում, Բսթմեայում և Նէմէէում կատարում էին, և որովհետեւ հելլենների հայեացքով հոգեկան և ֆիզիքական ոյժը գլխաւորապէս պատերազմի և կռուի մէջ կը դարձանայ և կամրապնդութիւն ուստի նոքա աշխատում էին հանդիսաւոր բազմական և մրցական խաղեր հաստատել, որոնց մէջ նաեւ էր մարմնամարզական և պատերազմական արուեստներ էին կազմում: Ամենամեծ և հանդիսաւոր խաղեր համարւում էին Ալիմպիականները: Ալիմպոսի հովիտը շրջապատուած գետով և աղբիւրով շատ յարմարաւոր հանդիսատիւի էր կազմում մեծ բազմութիւնների համար ինչպէս որ այս ներկայումս Վուրցիուսի Գերմ. տէրութեան ծախսով կատարած փորումքները Յունաստանում պարզ ցոյց են տալիս որ զանազան մեծ ուղիներ:

Մարմնամարզութեան ժողովրդական կրթութեան հետ ունեցած այդ նշանաւոր կապակցութիւնը պետական քաղաքացիների ոյժը զարգացնելու համար ստեղծեց յունական ազգի համար այնպիսի առաւելութիւններ և դիրքը որոնք այդ տեսակ կրթութեանից զուրկ ազգերի մէջ բնաւ նկատելի չեն: Աստմութիւնն այս շատ պարզ ցոյց է տալիս թէ ինչպէս հելլենները ժամանակին պատերազմական և քաղաքական ասպարիզում նշանաւոր դեր էին խաղում: Յունական ազգի այդ ծաղիկաւ ժամանակը լինում է 600—400 հրիստոսից առաջ, բնկնելով ժողովրդական սովորութիւնները դրա հետ միասին քայքայվում է նա և պետական կեանքը, իսկ մենք այսօրումս օրս ապրում ենք հին յունական փառաւոր յիշատակներով:

Յոյներից յետոյ գալով երկրորդ քաղաքակիրթ ազգին, Հռոմէականացիներին, դրանց մօտ մարմնամարզութիւնը այն մտքով, ինչ մտքով որ յոյները գործ էին դնում, բնաւ նկատելի չէ: Այն երիտասարդների կրթութեան, ոչ պետական օրէնքների, ոչ ժողովրդի սովորութիւնների, ոչ էլ աստուածների տօները տօնելու մէջ և վերջապէս ժողովրդի կեանք շարժող ոչ մի շրջանում մարմնամարզութեան հռոմէականացիների մէջ իւր առանձին տեղ չէր ստացել, թէև հարուստ հռոմէականացիների մասնաւոր բնակարաններում գտնվում են մարմնամարզութեան համար յունաց նմանողութեամբ կարգուսարք, բայց գոքա միմիայն անունով գոյութիւն ունէին: Նոյն խնդիրների և ամփիթատրոնի մէջ կատարուած դանաղան խաղերը ինչպէս ձիավազները, կառք քշել, գազանների հետ կռուել, միմեանց հետ զէնքով պատերազմել ևլն. այս ամենը փոքր իշատէ յիշեցնում էին յոյների ազգային խաղերն, իսկ հռոմէականացիների բուն ազգային խաղերի մասին խօսք անգամ չէ կարելի ասել: Ընդհանրապէս նոքա մարմնի վարժութիւնների մասին ուշք էին դարձնում միայն տնօրէնապահական տեսակէտից, հէնց այդ նպատակով կային քաղնիսներ և ընդարձակ տարածութիւններ որոնք միայն մարմնամարզական վարժութիւններին էին նուիրուած, կային նա և մեծամեծ դահլիճներ գնդակահարողի համար և ընդարձակ տեղեր գօտեմարտելու, տէգ նետելու և վազելու համար: Այսպէս մենք տեսնում ենք, որ թէև հռոմէականացիները մարմնամարզութեան մանկան դաստիարակութեան ամբողջ միւր չէին համարում, սակայն նոքա մեծ արժէք էին

ապա իսկ այնպիսի վարժութիւններին, որոնք պատերազմի միջոցին պէտք
 կըլլային: Համարեա ինչքան որ նոքա մանկավարժական մարմնամարզու-
 թիւնք յետէին մեծցել, նոյնչափով առաջ էին գնացել զինուորական
 մարմնամարզութեան մէջ, որ ամենիմաստէր իւր մէջ այն ամեն շարժու-
 ղութիւններն և զէնքերի գործածութեան ձևերը, որոնք ժամանակի ո-
 դուն համապատասխան էին: Ասանկաւորապէս այդ տեսակ վարժութիւննե-
 րին պատկանում էին ըստ Աեգիտիուսի ման զաւր վաղիկ ցատկել, լո-
 ղալ, բեռն կրել, կռուել և տէգ նետել: Հոգմացեցիները այդ տեսակ զի-
 նուորական մարմնամարզութեամբ այնպիսի անյաղձելի և գեօններ էին կաղ-
 մած, որ նրանց միջոցով առաջին աշխարհակալ ազգ-դարձան երկրագնդիս
 ձկնայ: *Եւ զայս ամեն զիման մայր տղի հմի յորտաւարս զյս զանա*
 Մորանից յետոյ քրիստոնեայ աշխարհումս առաջին տեղը բռնում է գեր-
 մանական ազգը, որը մարմնական վարժութիւնները դաստիարակական նպա-
 տակով խնամում էր: Գերմանացիների մէջը սկզբում, մանաւանդ միջնա-
 դարեան ասպետների մէջ՝ տեսնում ենք հոգմացեցի ոց զինուորական մարմ-
 նամարզութեան նման զանազան մարզմունքներ, պատերազմական նպա-
 տակով: *Եւ զայս ամեն զիման մայր տղի հմի յորտաւարս զյս զանա*
 Այդ ասպետական զինուց գործածելու արուեստը նոյն դերն էր կա-
 տարում, ինչ որ մարմնամարզութիւնը, այն է, մարմնուն ոյժ տակունու-
 թիւն և ճարտիկութիւն տալ, նրան խտացնել և այն ժամանակուայ պա-
 տերազմի ամեն գծում արտօթիւններն և նեղութիւններին ընտելացնել, այդ-
 պիսով ասպետական կեանքը պատճառեւաւ մի կանոնաւոր մարմնամար-
 ղութեան կողմակերպելուն: *Եւ զայս ամեն զիման մայր տղի հմի յորտաւարս զյս զանա*
 Ասպետները նոյն ինքն մարմնամարզութեան վարպետներ էին: Նրանց
 փերա հսկողութեան տակ երիտաւորդներունը ասպետական վարժութիւն-
 ներով էր պարապում, ամենը սուրեր կտրատել, նիզակի և նետի գէմ-
 իրենց պաշտպանել և ինչ որքա վարժութեան ստորին աստիճան էին կող-
 մում, իսկ երկաթեայ զրահով ձիու վերայ նստել, նիզակ ու սուր քաջու-
 թեամբ գործածել իրենց ամեն տեսակ մարմնական տաքինութիւններով
 զարդարել և ինչ այս բոլորը դարձնում էին ասպետին գրեթէ երկաթի նման
 մարդ, որպէս զի այդ բարձր աստիճանին հասնելու հարկաւոր էր շատ նա-
 խավարժութիւններ և սովորական վարժութիւններ ծառայում էին որպէս
 միջոց գերմանացիների ազգային կրթութեան: *Եւ զայս ամեն զիման մայր տղի հմի յորտաւարս զյս զանա*
 Գերմանիայում ասպետութիւնն ընկնելուց յետոյ ընկնում է նաև մարմ-
 նամարզութիւնը, այնուհետև այդ մասին շատ քիչ խնամատարութիւն էին
 տեսում, որովհետև վառօդի գիւտից յետոյ պատերազմի ձևն ու գրո-
 թիւնն բոլորովին փոխուեցաւ, այլ և սփարմնական ոյժը և զինուց գործա-
 ժութիւնը շատ երկար ժամանակ տեղ էին բռնած: Դրանից յետոյ
 ժամանակուայ կաթոլիկ եկեղեցական ազգութիւն և փնտրական ազգե-

ցութիւնն որ նեցաւ մարմնական մարդութիւնների և առողջութեան խնամելուն նկատմամբ, նա որպէս աստուածահաճոյ մի բան աշխատումէր մարմինը սպանանել, որպէս զի հոգին առաւելանար, մինչև անգամ ուսումնարաններում չարաչար պատժում էին աշակերտներին մի որ և է թեթև շարժողութեան համար:

Աերջապէս կրօնական վերանորոգութեան հետ ամեն ինչ դէպի լաւն է փոխուում, և առաջին վերանորոգիչը ինքն առաջին եղաւ որ մանկան մարմնական վարժութիւնների համար ձայն բարձրացրեց, նա իւր գրուածների մէջ մի տեղ ասումէ. « Այդ շատ լաւ մտածուած և կարգադրուած է որ երիտասարդ մարդիկ վարժուին մի աղնիւ և օգտակար նպատակի համար. այդ պատճառով ինձ երկու բան հաճելի են նուագածութիւն և ասպետական խաղեր, ըստ որում առաջինը սրտի հոգսերը փարատումէ, իսկ երկրորդը՝ մարմնի անդամներն ուժեղացնումէ և ամրապնդում, ուստի մեր մանուկները պէտք է որ խօտիւ դաստիարակուին, նոքա մատաղ հասակից պիտի սովորեն զրկանք կրել, աշխատանք սիրել, նեղութեանց դիմանալ և ոչ մի դժուարութիւնից չըվախենալ, որովհետև նոքա վերջը կեանքը պիտի մտնեն և պատերազմի գնան, ուր նրանց ամեն տեսակ ծանրութիւններ սպասում են. Այն առաքինութիւնները որոնցով մենք զխաւորապէս մեր մանուկներին զարդարումենք են երկիւղածութիւն, աշխատասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, չափաւորութիւն, արիութիւն և համեստութիւն. այդ տեսակ զէնքով նոքա միշտ կազմ և պատրաստ կլինին ամեն մի պատերազմի դէմ, որովհետև նոքա առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ ունին. Ի որանով նա յետագայ մարմնամարդութեան հիմունքները տուաւ:

Այդ ժամանակուայ մի քանի մանկավարժ մարդիկ, Աոմենիուս, Տրոցինգորֆ և Աամերարիուս մտցրին իրենց մանկավարժական ձգտումների մէջ նաև մարմնական կրթութիւնը. սակայն իսկական մարմնամարզ մանկավարժները՝ մարդասէրներ են (Philantrop), որոնք Ռուսսոյի, Լոքքէի և Վոնտայնի գրգմամբ վաղուց արդէն նախապատրաստուած ծրագիրը մարմնական կրթութեան մասին գիտակցօրէն ընդունեցին և արդէն 1780 թ. մարմնամարդութեան արուեստը մանկան կրթութեան մի մասն էր համարւում:

Գերմանիոյ առաջին մարմնամարզ ուսուցիչը, բառիս բուն առմամբ, համարւում է Գուտտ Մուլթս (ծնուած 1759 Օգոստ. 9. † 1839 Մայիսի 21), որն ոչ թէ միմիայն մարմնամարդութեան դասեր էր տալիս, այլ և մարմնամարդութիւնն որպէս կրթական միջոց գիտնօրէն մշակեց, ինչպէս որ այս նորա հրատարակած երկասիրութիւններն պարզ ցոյց են տալիս, որոնք ժամանակագրական կարգով հետևեալներն են՝ 1) Մարմնամարդութիւն երիտասարդութեան համար. 2) Դասագիրք մարմնամարդութեան հայրենեաց որդւոց համար. 3) Մարմնի վարժութեան և հանգստութեան համար խաղեր, 4) Արուեստ մարմնամարդութեան, 5) Դասագիրք լուղորդութեան:

Գուտս Մեթոի այս գրուածքները գրեթէ ամբողջ աշխարհ տարածուեցան և կազմումէին մանկավարժական մարմնամարդութեան զարգացման համար գլխաւոր սկզբունքներ որով Գերմանիային փառք ու պարծանք եղաւ, որովհետեւ բոլոր ազգերի միջից նա (Գերմանիան) եղաւ մարմնամարդական արուեստը գտնող: Եւ ահա՛ այդ ժամանակից մարմնամարդութիւնը մշտնութեւն ռսումնարանական առարկաների շարքը:

Գրեթէ մի և նոյն ժամանակում Պետտալոցիին ևս աշխատումէր մարմնամարդութեան դասատուութիւնը մտցնել ուսումնարաններում, ցոյց տալով նորան որպէս մի միջոց բարոյական և մտաւորական զարգացման համար: Սոցանից յետոյ աշխարհ եկան երևելի մարմնամարդ մանկավարժներ, ինչպէս Իօհան, Հախս Լէն, որոնք իրենց նախորդների սկսած գործը լրացրին և կատարելագործեցին, և նրանց սերմանած պտուղներն Գերմանիան պսորուան օրս վայելումէ:

Մենք եթէ մի ակնարկ ձգենք այժմեան մարմնամարդութեան դրութեան վերայ Գերմանիայում, մենք կը տեսնենք երկու գլխաւոր ուղղութիւններ, ա) ուսումնարանական մարմնամարդութիւն, և բ) մարմնամարդութիւն հասակաւոր մարդկանց համար, որոնց համար գրեթէ Գերմանիոյ ամեն մի քաղաքում առանձին մարմնամարդական ընկերութիւններ կան հիմնուած:

Ընկերական մարմնամարդութեան որոշումը ուսումնարանականից՝ բոլորովին նոր է, ըստ որում առաջ մարմնամարդութիւն մէկ էր բոլոր դասակարգի համար. դժբա միմեանցից նրանով են զանազանում, որ առաջինը բոլորովին անկախ ընկերութիւններով է կառավարում, իսկ երկրորդը պետութիւնն և ուսումնարանական վարչութիւնն է կազմակերպում ու ղեկավարում:

1860 թուից սկսած Գերմանիոյ բոլոր պետութիւնների մէջ մի ընդհանուր շարժողութիւն է լինում մարմնամարդութեան դասատուութիւնը թէ քաղաքային և թէ գիւղական ուսումնարաններում մտցնելու համար, սակայն դրա հետ միասին մի հարց ծագեց մարմնամարդ ուսուցիչներ պատրաստելու նկատմամբ: Պրուսսեան և Սաքսոնեան արդէն 1850 թուից սկսած հիմնած էին մարմնամարդ ուսուցիչներ պատրաստելու համար առանձին հաստատութիւններ, որոնց օրինակին 1862 թ. Վիրթենբերգ, Բադէն և Բաւարիան հետեւեցին: Այդ տեսակ հաստատութիւնների նպատակն էր նախապատրաստել, կրթել գործնականապէս մարմնամարդ ուսուցիչներ մարմնամարդութեան զանազան տեսակների և ընդհանրապէս մարմնի վարժութիւնների (կռուել, լողալ, և այլն) մէջ. իսկ տեսականապէս ուսուցանել մարմնամարդութեան պատմութիւնը, գրականութիւնը, մեթոդիկա և մարմնամարդական գործիքների մասին տեղեկութիւններ տալ. զրանց հետ ի միասին աւանդել օժանդակ գիտութիւններ, անգամազննութիւն, բնախօսութիւն և առողջապահութիւն:

Այդ հաստատութիւններն կիսամեայ ուսման ընթացքով դուրս են բերում պատրաստի կանդիտատներ, որոնք վերջը մարմնամարդ ուսուցչի պաշ-

